

MINISTERSTWO NAUKI I SZKOLNICTWA WYŻSZEGO
KOMITET POLITYKI NAUKOWEJ

BM.ZOG. BM.WOG.001.2.2019

Dot. DN.WN.705.1.2019.1.RM

Opinia

**Komitetu Polityki Naukowej z dnia 29 kwietnia 2019 r. na temat
Sprawozdania z działalności Narodowego Centrum Nauki w 2018 r.
*wraz z ewaluacją działalności Narodowego Centrum Nauki w 2018 r.***

Działając na podstawie art. 340 ust. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. z 2018 r. poz. 1668 ze zm.) Komitet Polityki Naukowej dokonał oceny merytorycznej *Sprawozdania z działalności Narodowego Centrum Nauki w 2018 r.* sporządzonego 22 lutego 2019 r. oraz zapoznał się ze *Sprawozdaniem z ewaluacji działalności Narodowego Centrum Nauki* sporządzonym 11 marca 2019 r.

Komitet Polityki Naukowej opiniuje je pozytywnie.

Narodowe Centrum Nauki bardzo dobrze służy społeczności naukowej w naszym kraju. Komitet Polityki Naukowej pozytywnie ocenia profesjonalne działanie biura NCN, zarówno w zakresie obsługi procesów grantowych jak przygotowania *Sprawozdania* oraz *Sprawozdania z ewaluacji*. W tym ostatnim, na podkreślenie zasługuje ambitna próba oceny bibliometrycznej wyników uzyskanych przez grantobiorców NCN (niezależne od tego, że zdaniem KPN, głównym kryterium oceny powinny być uzyskane, realne osiągnięcia naukowe).

Należy również docenić utrzymanie wysokiego odsetka recenzentów zagranicznych wśród wszystkich recenzentów zewnętrznych oceniających wnioski o finansowanie.

W roku sprawozdawczym nastąpiła zmiana siedziby Centrum, co niewątpliwie wiązało się ze znacznym, dodatkowym obciążeniem pracowników. Sukcesem jest to, że przeprowadzka nie wpłynęła negatywnie na realizację bieżących zadań agencji.

Jednocześnie KPN zgłasza następujące uwagi do *Sprawozdania z działalności Narodowego Centrum Nauki w 2018 r.*:

1. W 2018 roku ogłoszono 16 konkursów, w tym 10 konkursów krajowych NCN: OPUS, PRELUDIUM, SONATA, SONATA BIS, HARMONIA, MAESTRO, ETIUDA, MINIATURA, SONATINA, UWERTURA. Zdaniem KPN, podobnie jak w ocenie sprawozdania ubiegłorocznego, tak duża różnorodność konkursów zmniejsza czytelność całego

systemu grantowego z punktu widzenia naukowców i tym samym utrudnia korzystanie z niego, a także zwiększa obciążenie biura NCN, nadmiernie angażując jego szczupłe zasoby. Jednocześnie niektóre konkursy – np. MINIATURA – są różnie oceniane w różnych dziedzinach nauki. Proponujemy likwidację tego konkursu w panelach ST i NZ, zaś w panelu HS odejście od zasady, iż grant ten można otrzymać tylko pod warunkiem niekierowania wcześniej żadnym projektem.

2. Jak zauważono na str. 33 *Sprawozdania z ewaluacji* „w latach 2014-2017 sukcesywnie wzrastała wartość ogólnego liczbowego wskaźnika sukcesu, szacowana jako relacja wniosków zakwalifikowanych do finansowania do wniosków złożonych, biorąc pod uwagę krajowe konkursy NCN rozstrzygnięte w danym roku”. Niestety w roku 2018 wartość omawianego wskaźnika sukcesu spadła do poziomu 23% we wszystkich wyróżnionych w Centrum grupach nauk. Wskazuje to na potrzebę znacznego zwiększenia dotacji celowej z budżetu państwa. Być może należałoby przemyśleć także bardzo szerokie portfolio oferowanych konkursów tak, aby rezygnując z niektórych z nich utrzymać współczynnik sukcesu w kluczowych konkursach na poziomie 25 – 30%.
3. W Sprawozdaniu istnieje pewna niespójność dotycząca przeprowadzonych w 2018 roku audytów wewnętrznych. Na str. 13 wymieniono cztery przeprowadzone w roku sprawozdawczym planowe audyty wewnętrzne, a także podano, że „Audytor Wewnętrzny przeprowadził czynności sprawdzające wykonania zaleceń poaudytowych z poprzedniego okresu”. Natomiast w części szczegółowej sprawozdania, na str. 77, podano, że przeprowadzono sześć audytów wewnętrznych, w tym dwa wynikające z zaległości z roku 2017. Szkoda, że w Sprawozdaniu nie znalazły się tytuły tych dwóch zaległych zadań audytowych.
4. Zaniepokojenie KPN budzi brak oceny działalności NCN przez międzynarodowy zespół ekspertów. Zdaniem KPN taka ocena jest bardzo potrzebna Centrum. Spojrzenie z zewnątrz przez grono specjalistów pozwoliłoby zidentyfikować niedoskonałości w działalności i organizacji Centrum. Weryfikacji można poddać m.in. kształt zawieranych umów, uprawnienia kierowników grantów, rodzaje i strukturę konkursów, a nawet samą ustawę o NCN. Podobne audyty międzynarodowe były przeprowadzane w innych agencjach grantowych w Polsce i przynosiły im znaczące korzyści.
5. NCN wykazywało bardzo dużą aktywność w inicjowaniu i realizacji programów międzynarodowych. Pewien niepokój może budzić to czy tak szeroka działalność międzynarodowa nie pochłania zbyt dużych zasobów Centrum, na czym mogą cierpieć podstawowe programy krajowe. Na to pytanie mogłyby odpowiedzieć wyniki zaplanowanego, ale niezrealizowanego w roku 2017 audytu wewnętrznego nt. przygotowania konkursów w zakresie współpracy międzynarodowej (zapewne było to tematem jednego z dwóch zadań audytowych wspomnianych w punkcie 3).

6. Nieco niepokoi fakt, że na finansowanie projektów zaplanowano wydatkowanie środków otrzymanych z Unii Europejskiej w wysokości 5 676 tys. zł, a kwota wydatkowana wyniosła 3 799 tys. zł, co stanowi tylko 66,92% kwoty planowanej.
7. Podane w sprawozdaniu dane dotyczące nadzoru nad realizacją badań naukowych świadczą generalnie o prawidłowej realizacji tego zadania. Brakuje jednak w używanych miernikach informacji np. o średnim czasie między zakończeniem projektu a jego zweryfikowaniem przez NCN.
8. W Sprawozdaniu, na str. 87 podano, że „Wartość wskaźnika fluktuacji kadr w 2018 r. wyniosła 1,38% i była niższa w porównaniu do wartości osiągniętej w 2017 r., czyli 13,17%. Dane te stoją jednak w jaskrawej sprzeczności z innymi liczbami podanymi w tym samym akapicie, a mianowicie, że „w trakcie 2018 roku rozpoczęło współpracę z NCN 32 osoby, natomiast 30 osób zakończyło współpracę z Centrum”. Oznaczałoby to wskaźnik fluktuacji kadr na poziomie 20,7% (odniesiony do przeciętnego zatrudnienia wynoszącego 144,7 etatów). Tak duży wskaźnik fluktuacji kadr jest bardzo niepokojący, tym bardziej, że wskazuje na pogłębianie się niekorzystnych tendencji z roku 2017, w czasie którego z Centrum odeszło 18 osób. Może to wskazywać na poważne błędy w zarządzaniu personelem.
9. W roku sprawozdawczym w NCN przybyła kolejna komórka organizacyjna *Zespół ds. Funduszy Norweskich*. Czyli pod koniec roku 2018 w Centrum był 22 komórki (nie licząc dyrektora i zastępcy dyrektora). To więcej komórek niż w zatrudniającym ponad 500 osób biurze ERC. Takie rozdrobnienie, zdaniem KPN, zmniejsza efektywność wykorzystania kwalifikacji zatrudnionych osób. Należy zwrócić uwagę, że podobny komentarz znalazł się w opinii KPN oceniającej sprawozdanie z poprzedniego roku sprawozdawczego.
10. Działania Narodowego Centrum Nauki należy rozpatrywać w szerszym kontekście grantowego finansowania badań naukowych prowadzonych w polskich jednostkach naukowych. Zadania te, poza NCN, realizują także agencje takie, jak m.in.: Europejska Rada ds. Badań Naukowych (ERC), Narodowe Centrum Badań i Rozwoju (NCBR), a od niedawna także Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej (NAWA). Ważne jest by działania NCN uwzględniały istnienie tych, a także innych agencji, prowadząc do jak najlepszego pozyskiwania i wykorzystania środków przez naukowców. Na pozytywne podkreślenie zasługuje tu współpraca NCN z NCBR przy realizacji konkursu TANGO. Nieoceniona jest również rola Centrum w kształtowaniu dobrych praktyk badawczych i zasad etycznych, a także w edukowaniu naukowców w zakresie dobrego przygotowywania wniosków o finansowanie. W tym ostatnim zakresie KPN docenia ważną rolę obowiązku przygotowywania wniosków grantowych w języku angielskim, niezależnie od dyscypliny (nie wspominając tu już i o innych argumentach za stosowaniem tego podejścia).

Tego typu działania powinny owocować także lepszymi wynikami w pozyskiwaniu, przez pracujących w Polsce naukowców, prestiżowych grantów ERC. Niestety wyniki w tym ostatnim zakresie są wysoce niezadowalające. Przyczyny tego są

złożone i tylko w niewielkim zapewne stopniu zależne od działań NCN. Warto by jednak Rada NCN podjęła głębszą dyskusję na ten temat. Część członków KPN uważa, na przykład, że wybitni uczeni, zamiast w konkursie MAESTRO, powinni ubiegać się o granty ERC, a sam konkurs MAESTRO mógłby zostać przekształcony w fundusz grantowy dla tych naukowców, których wnioski grantowe ERC zostały ocenione wysoko (na ocenę A), ale nie uzyskały finansowania. Jednak inni członkowie KPN stoją na stanowisku, że granty MAESTRO w obecnej formie są bardzo istotnym elementem kształtowania grup badawczych, skupionych wokół wybitnych badaczy, a czas ich trwania oraz wysokość funduszy pozwala na niezależne podejmowanie najtrudniejszych zagadnień naukowych. Takiej roli granty ERC nie będą odgrywać jeszcze przez długi czas.

Działaniem NCN na rzecz zwiększenia sukcesu w ERC pracujących w kraju naukowców jest konkurs UWERTURA. Niepokoi natomiast bardzo niewielka liczba aplikujących. Być może należałoby podjąć bardziej zdecydowane działania promocyjne tego konkursu, o czym zresztą wspomniano w Sprawozdaniu z ewaluacji.

11. KPN pozytywnie ocenia działania przedstawicieli NCN w organizacji *Science Europe*, w tym polegające na promowaniu zapisów umożliwiających lepsze wykorzystanie środków dostępnych w kolejnym programie ramowym przez badaczy z krajów dotychczas określanych jako „*less performing*”.

**Przewodniczący
Komitetu Polityki Naukowej**

Prof. dr hab. Tomasz Żylicz